

Kormány alapú ESP rendszerek közúton történő alkalmazhatósága

Attila Gubovits

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Gépjárművek Tanszék, 1111 Budapest
(attila.gubovits@auto.bme.hu)

Absztrakt: Számos közlekedéspolitikai koncepció szól arról, hogy milyen intézkedésekkel lehetne a túlzsúfolt utak miatt bekövetkezett balesetek számát csökkenteni, ezek azonban sem Európa szerte, sem pedig a világ más országaiban nem tűnnek megvalósulni. Mindezekhez társul még a járműpaletta átlagos teljesítménynövekedése, valamint a vevők jelenlegi és látens igényei, amiket a jövőbeni autóikkal szemben támasztanak. A versenyképesség megtartása és a jogszabályi követelmények érdekében a gyártóknak érdekük a járművek aktív, illetve passzív biztonságának növelése. A korábban még futurisztikusnak tartott technikai fejlesztéseket ma már alapfelszerelésként adják a legtöbb felsőkategóriás kocsihoz. A bűvös hárombetűs mozaikszavak mögött olyan műszaki háttér sorakozik, mely az imént említett igényeket részben ki tudja elégíteni. A fejlesztések irányvonalát a vezetőt teljes mértékben segítő és esetenként felülbíráló be-
rendezések képezik.

---

1. JELENLEGI HELYZET

Mára az aktív biztonsági rendszerek eljutottak egy olyan szintre, ahol a további fejlesztések akadályát legfőképp a jogi háttér jelenti. A vezetőt ugyanis nem lehet kihagyni a jármű irányításának folyamatából, szándékának figyelembevételével lehet csak beavatkozni a jármű mozgásállapotába. Az intelligens járműrendszerek ezt a szabályozó kört szakítják meg, és a járműről, valamint a jármű környezetéről gyűjtött információ alapján, figyelve a vezető szándékát befolyásolják a dinamikai jellemzőket.

Az újonnan bevezetett rendszerek elfogadása (homologációja) számtalan bonyolult folyamatot ró egyrészt a gyártóra, másrészt pedig az elfogadó bizottság szakembereire. A megváltozott fizikai paraméterek, illetve járműdinamikai tulajdonságok teljes mértékben képesek a jármű mozgásállapotát befolyásolni. Ennek vizsgálatára különböző, az ENSZ által jóváhagyott tesztméréseket végeztek, illetve végeznek mind a mai napig. Azt azonban figyelembe kell venni, hogy ezek az identifikációs folyamatok olyan költségekkel bírnak, amelyek jelentős mértékben növelik a jármű fejlesztésének, és így annak eladási költségeit. Ezeket a többlet költségeket a gyártók a vevőkre hárítják, amit azok nem minden esetben hajlandóak megfizetni.

2. AKTÍV BIZTONSÁGI RENDSZEREK

Aktív biztonsági rendszerek alatt a jármű azon felszerelését kell érteni, amely szerepet játszik egy esetleges baleset elkerülésében. Ide sorolhatók a fékrendszer, a felfüggesztés, a kormányrendszer, illetve a vezetőt támogató egyéb rendszerek csoportjai.

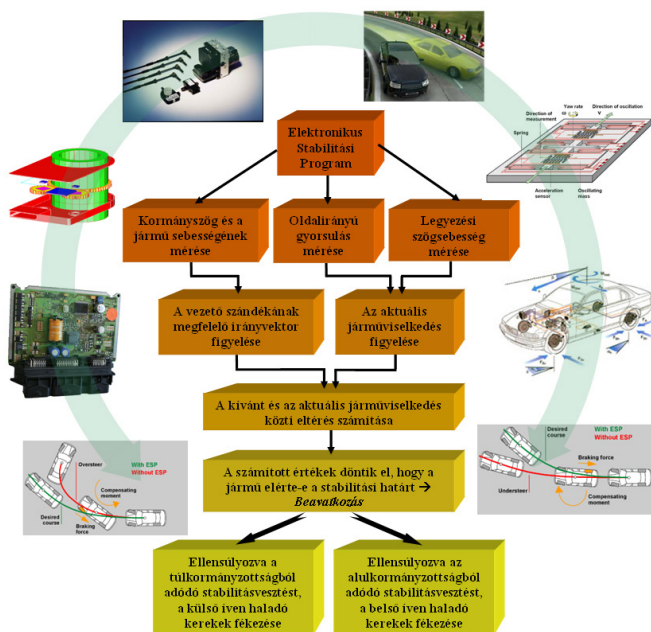
2.1 Aktív biztonsági fékrendszer

A fékrendszert tekintve a legelső jelentős lépés az ABS (Anti-lock Braking System/Anti-lockier Bremssystem) blokkol-

lásgátló megjelenése volt repülőgépeknél, valamint vasúti kocsiknál az ötvenes években. A kezdetben mechanikus szerkezetet idővel az elektronikus váltotta fel, melyet 1970-ben mutatott be a Mercedes-Benz saját szériagyártású személyautóján. Feladata a jármű irányíthatóságának megtartása, történjen a homogén, vagy osztott tapadású útfelületen bekövetkezett fékezés során. A rendszer tartalmazza a kerekeknél elhelyezett kerékfordulatszám-érzékelőket, amelyekről érkező információkat a vezérlőegység dolgozza fel, és szabályzaskor szelepek segítségével engedi el a féknyomást a megfelelő kerekeknél. Célja nem a féktáv csökkentése, hanem kompromisszum révén egy olyan fékút létrehozása, amely mellett a jármű még irányítható marad. Fontos tulajdonsága, hogy önmagától nem képes a járművet fékezni, működésével csupán a féknyomás nagyságát tudja redukálni [Bosch (2002)]. A jelenlegi ABS működési logikáját tekintve nem sokat változott az előző generációkhoz képest, a feldolgozott jelek fajtájában, illetve a kiértékelés sebességében találhatók eltérések.

Az ABS elemeit felhasználva, a vezérlési logika kibővítésével született meg az EBD/EBV (Elektronik Brakeforce Distribution/Elektrische Bremskraftverteilung) elektronikus fékerő-elosztó, mely a maximális fékerőt tudja biztosítani a mellső, illetve hátsó kerekeknél, ezzel csökkentve az elülső fékek igénybevételét, és a hátsó kerekek megcsúszását. Ugyancsak a blokkolásgátló érzékelőire, valamint újabb ABS rendszereknél a nyomásfokozás miatt beépített szivattyújára épülő rendszer az ASR (Anti-Slip Regulation/Antriebsschupfregelung) kipörgésgátló szabályzás, ami a meghajtott kerekek tapadásvesztését a fordulatszámkülönbség alapján számolja ki, és feladata a rendelkezésre álló nyomaték még éppen hasznosítható értékre csökkentése. A logika két esetet különböztet meg. 40 km/h alatti sebességgel haladva a motornyomaték elvétele mellett történik a fékek működtetése, 40 km/h felett viszont a kerekek megcsúszásából származó veszély miatt a fékbeavatkozást az ASR megszünteti, és csupán a motornyomaték elvételével csökkenti a kipörgő kerekek fordulatszámát.

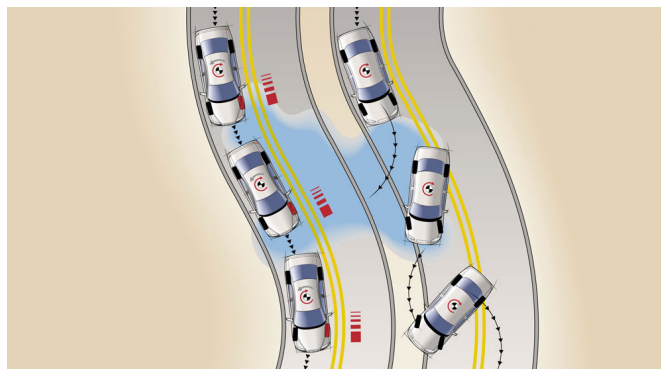
A jelenlegi fejlettség mellett az egyik legjelentősebb fékoldali aktív biztonsági rendszer az ESP (Electronic Stability Program/Elektronisches Stabilitätsprogramm) elektronikus menetstabilizáló. Feladata, hogy a jármű stabilitásának megőrzése érdekében ívmenetben a jármű kerekeit a járművezetőtől függetlenül fékezze, amennyiben az ki akarna sodródni, illetve meg szeretne pördülni a függőleges tengelye körül. Az ABS, illetve ASR rendszerekkel egybeépítve figyeli a jármű keresztirányú gyorsulásjelét, a függőleges tengely körüli szögsebesség (Yaw-rate) adatokat, illetve az ABS keréksebesség és féknyomás értékeit. Az elektronikus menetstabilizáló elvi működéséről mutat példát az 1. ábra. A szabályzás egy bizonyos sűrűlási értéket elérve lép működésbe, mely után egy hirtelen, viszonylag nagy erejű beavatkozással történik a kerekek fékezése.

1. ábra Az ESP működési logikája

Ez azt jelenti, hogy jobb kanyarban, amennyiben alulkormányzott a jármű (vagyis kisebb a jármű legyezési szögsebessége, mint a kiszámított ideális érték), a megfelelő visszatérítő nyomaték eléréséhez a jobb hátsó kereket fékezzük, túlkormányzott esetben pedig (amikor nagyobb a jármű legyezési szögsebessége az ideálishoz viszonyítva) a bal első kereket. Bal kanyarban ennek megfelelően alulkormányzottóság esetén a bal hátsó, míg túlkormányzottóság esetén a jobb első kereket fékezzük.

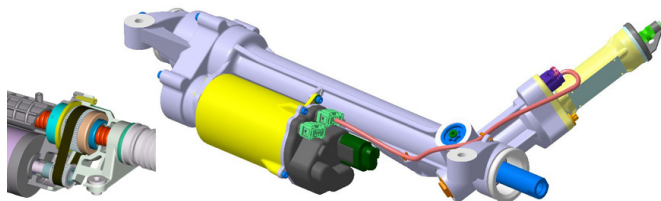
Az alul, illetve túlkormányzottóság függ a jármű súlyeloszlásától, a hajtási módtól, a futómű, illetve a gumibroncsok karakterisztikájától. Az oldalkúszás mértékét az abroncsok oldalvezető képessége mutatja. Amennyiben meghatározzuk a tengelyterheléseket, úgy annak arányaiban felvehetők a megfelelő oldalvezető képességei az abroncsoknak. A nagyobb terhelésű tengely ugyanazon feltételek mellett kisebb oldalvezető képességnek felel meg. Hajtott kerék esetén az átvihető erő megoszlik a jármű hosszirányába is, így itt kisebb oldalirányú erő vihető át mind kigyorsításkor, mind pedig fékezéskor (2. ábra).

2. ábra Túlkormányzott állapot nedves útfelület mellett

2.2 Aktív biztonsági kormányrendszer

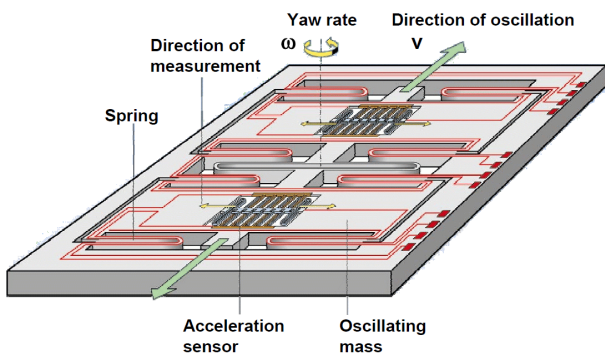
Kormányrendszereknek aktív biztonsági szempontból szintén kiemelkedő a szerepük. Talán ennél a biztonságkritikus eszközknél vannak a legnagyobb jogi megkötések, ami erősen befolyásolja a fejlesztések irányát. Jelenleg a közúti járműveknél a legfontosabb követelmények kormányzással kapcsolatban a sebességfüggő rásegítés, az aktív visszakormányzás, az aktív lengéscsillapítás, több rásegítési fokozat, illetve a sebességfüggő szögáttétel. Tágabb értelemben vizsgálva a kormányzást, komoly tüzelőanyag-fogyasztás csökkenés érhető el, amennyiben a rásegítő rendszer nem hidraulikus, illetve nem egy folyamatosan üzemelő szivattyú látja el az olaj nyomásfokozását. Erre a célra használják az EPAS (Electric Power Assisted Steering) elektromos szervokormányokat (3. ábra). Az elektronikus vezérlőegység a nyomaték és szögzenzor, illetve a motorszög-jeladó felől érkező információk alapján állapítja meg a rásegítés mértékét, és vezérli ki a jelet a villanymotor felé. Az előbbi megoldásnál a sebességfüggő szögáttétel még nem megoldott, a kormánykerék, illetve a kormányzott kerekek közötti áttétel a működés folyamán nem változik. Addicionális elkormányzást megvalósító rendszer az SIA (SuperImposed Actuator), ahol a kormányrudat megszakítva bolygóművet, illetve hullámhajtóművet építenek be, és ezek plusz szabadságfokát kihasználva tudják a kismértékű szögkülönbséget megvalósítani. Ezzel a megoldással a fék alapú ESP kibővíthető aktív kormányzással. 2004-ben építettek be elsőként a BMW új modelljébe, ahol a kormánygépet a ZF gyártotta. A bolygóműves kapcsolat a kormánykerék és a kormányzott kerekek között olyan plusz szabadságfokot enged meg, mellyel néhány fokig bezárólag az elektronika képes a kerekeket a vezető szándékától függetlenül kormányozni [Wallentowitz H. (1999)].

3. ábra EPAS rendszer 3D modellje (Thyssen Krupp Presta) [Daniel Brunnschweiler (2008)]

3. ESP SZENZOROK

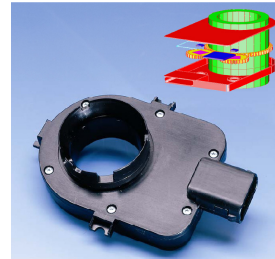
Mivel az ESP rendszer az ABS elemekre épül, így azok szenzorjeleit használja fel alpból. Korábban induktív elven működő, a kerekeknél, vagy a differenciálműben elhelyezett fogazott tárcsa szolgáltatja a jármű keréksebességének adatait. A vasmag körül elhelyezkedő tekercs mágneses terét módosította az előtte forgó póluskerék, így generálva szinuszos feszültség jelet. Hátránya a rendszernek, hogy érzékeny a mechanikai erőhatásokkal szemben, illetve kis fordulatszámánál pontatlan jel érkezik. Ezt váltották fel az aktív jeladók, ahol külső tápfeszültség segítségével Hall IC-s, vagy magnetorezisztív elven működő fordulatszám érzékelők szolgáltatják a jeleket. Működési elvük a következő: a vezetőn áthaladó áramot változtatja a mágneses tér. Az áramkör Wheatstone-hídban elhelyezett ellenállásai a mágneses tér változásának hatására változtatják értékeit. A mágneseket általában egy alpból beépített alkatrészbe kódolják, ami a legtöbb esetben a kerécsapágy tömítőgyűrűje. A váltakozó északi, déli pólusok a vezetékben négyszögjelet generálnak, ami a fordulatszám növekedésével arányosan fog változni. Ezeknek a jeleknek az alsó értéke nagyobb lesz nullánál, így a testzárlatot meg tudja különböztetni az elektronika a nulla sebességtől. Előnye ezeknek a jeladóknak a korábbiakkal szemben, hogy lényegesen kisebb méretűek, beépítve, védett helyen lehet elhelyezni őket, valamint a mérés határú és a mérési pontosságuk is nagyobb. Az ABS keréksebességjelein túl az ESP logikának szüksége van a jármű keresztirányú gyorsulására, a függőleges tengely körüli legyezési szögsebességére, illetve a kormánykerék pozíciójára. A keresztirányú gyorsulást általában egy három fegyverzettel rendelkező kettős kondenzátorral mérik, ahol a középső lemez, mint laprugó tart egyensúlyt a gyorsulásból származó erővel szemben. Elmozduláskor változik a légrés, és így a kapacitás is, arányosan a gyorsulás értékével. A legyezési szögsebesség mérésére egy váltakozó feszültséggel gerjesztett szilíciumkristály szolgál, melynek egyik része más sajátfrekvenciával rendelkezik, így gerjesztéskor az mozgásba lendül, míg a másik nem. A jármű forgásakor a nyugalomban levő fog elmozdulni, a mozgó rész megtartja a mozgási síkját. Az elmozduló darab deformációt hoz létre, mely elektromos töltést eredményez. Ezen kívül működhet még ilyen szenzor a Föld forgásából származó Coriolis elvet kihasználva. A kapott jel nagysága a szögsebesség (Yaw-rate) nagyságával lesz arányos.

4. ábra Mikro-mechanikus Yaw-rate szenzor [Palkovics L., Szalay Zs. (2006)]

A keresztirányú gyorsulás és a Yaw-rate szenzort gyakran építik egy házba, mivel mindkettőnél elsődleges szempont, hogy a jármű tömegközéppontjába legyenek helyezve (4. ábra). Fejlettebb ESP rendszerek figyelik a kerékfordulatszám jelek alapján a jármű tengelyterheléseit, és a változó súlypont, illetve az elhelyezett érzékelő távolságának megfelelően kompenzálják a gyorsulás- és szögsebesség jeleket.

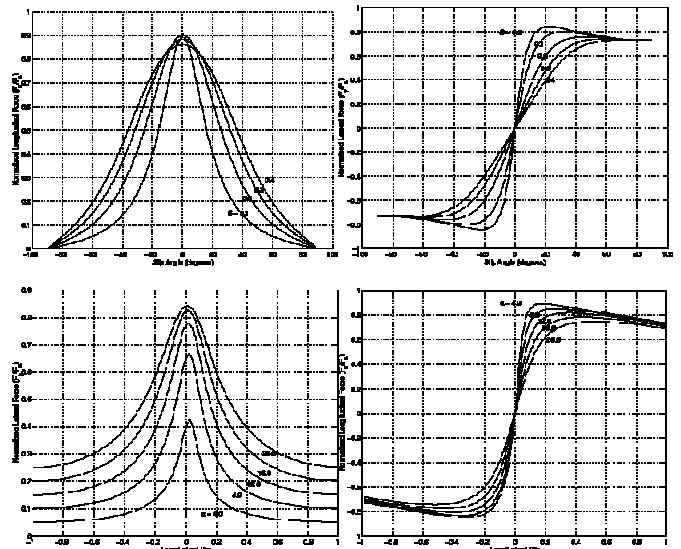
A kormánypozíció figyelésére a kormányoszlophoz szerelt mágneses, illetve foto-érzékelő elvén működő, eltérő fogazású fogaskerekek a felelősek. Az eltérő fogaskerekek abszolút helyzetben képesek mérni, így a kormánypozíció a teljes kormányzási tartományban egyértelműen meghatározható (5. ábra). Amennyiben a kormánykerék és a kormányzott kerekek között változik az áttétel, úgy szükséges még egy pozíció jeladó beépítése. Ez főleg EPAS, illetve Steer-by-Wire rendszerekre vonatkozik, ahol vagy bolygómu, illetve hullámhajtómű módosítja az áttételt, vagy mechanikus áttétel nélküli rendszerről van szó.

5. ábra Kormányzög-jeladó szenzor (Bosch) [Palkovics L., Wahl I. (2006)]

4. AZ ÚTTEST ÉS A JÁRMŰ KAPCSOLATA

Az úttest és a jármű kapcsolatánál az ESP szempontjából az oldalirányú erő éppúgy meghatározó, mint a hosszirányú. A kettő közötti összefüggéseket szemlélteti a 6. ábra.

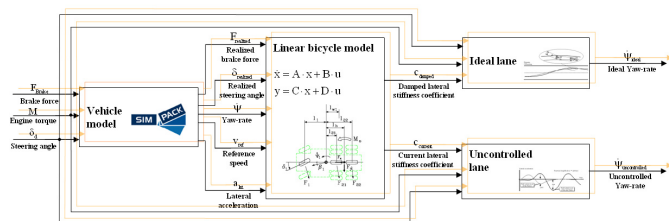

6. ábra Hossz- és keresztirányú erők a különböző szlizek függvényében [Szostak, H.T., Allen, W.R., and Rosenthal, T.J. (1988)]

Harmadik paraméterként szerepel az alfa tényező, mint az oldalkúszási szög nagysága, mely növekedésével csökken az átadható erő nagysága (6/c, illetve 6/d), valamint a szlip értéke mely növekedésével ugyanúgy csökken az erő értéke (6/a, 6/b). A több paraméter a rendszer nem-linearitását eredményezi, így nem is lehet közvetlenül mérni. Az ESP funkcionális vagy a kerekek blokkolásakor, vagy egy meghatározott legyezési szögsebesség átlépésekor aktiválódik. A maximálisan átadható erő a hossz-, illetve a keresztirányú erők vektoriális összegeként fogható fel. Ennek függvényében minél jobban növeljük a vonóerőt, illetve a fékező erőt, annál kisebb lesz az oldalirányú maximális tapadási együtthatók.

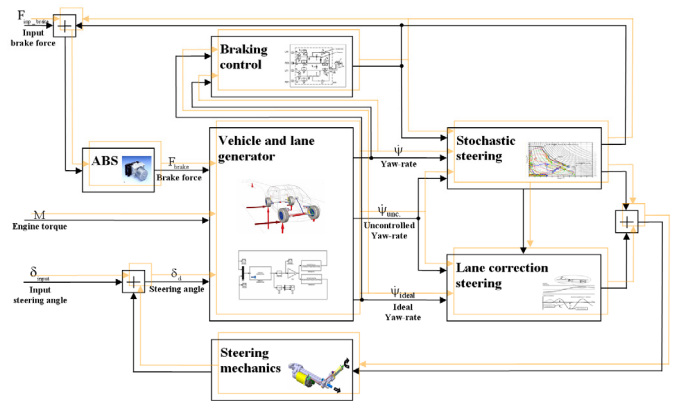
5. A JÁRMŰMODELLEK ÖSSZEKAPCSOLÓDÁSA

Az ESP szabályozáskor három járműmodell szerepel. A bemeneteket a jármű kormányzási szöge (kormányzási igény), a motor nyomatéka, illetve a fékerő adja, kimenetként pedig maga a legyezési szögsebesség jelenik meg (7. ábra). A valós járművön mért paraméterek segítségével, amik az ESP szabályzás bemenetei, határozzuk meg az egynyomvonalú lineáris állapotter-modell kerekeinek oldalvezető képességét. A szokásos jelek mellett figyeljük a féknyomást is, mivel fékezéskor változik az átvihető hosszirányú erő. A tapadási együtthatókat a semleges helyzethez képest állapítjuk meg. Az így előállt ideális pályát az ideális szögsebesség jelöli. A szabályzó ez alapján az állandóan ismert perdülési szögsebesség különbség függvényében meg tudja állapítani a szükséges kormányzószöget, valamint a fékerőt az ESP beavatkozás pillanatában. Vannak azonban olyan tényezők, melyeket a szabályzó nem tud kezelni, ezek a külső hatások, mint amilyen például az oldalszél. Az ideális pálya a sebesség és a kormányzószög alapján rajzolódik ki, melyet a külső erőhatásoktól mentes pálya megfelelően tud lekövetni. A valós pályához azonban kompenzálnunk kell a modellt. Amint a kormányzás, illetve a kompenzálás igénye megszűnik, akkor a rendszer vissza tud térni az eredeti állapotába. A nem várható hatások miatt olyan integráló szabályozásra van szükség, mely nem a beavatkozás mértékét határozza meg, hanem az irányát és intenzitását, így követő módon kompenzál (Kovács R. at all (2008)).

7. ábra A pálya alrendszer kapcsolata

A kormány-beavatkozás alapján szabályzó kört össze kell kapcsolni a fékessel, hogy amennyiben a kormány-beavatkozás már nem elegendő mértékű, akkor a fékezéssel kompenzálni lehessen a jármű stabilitását (8. ábra). További oka a fékes beavatkozásnak, hogy instabil helyzetben csökkenteni is kell a jármű sebességét, amit a kormányzó nem-hogy nem tesz meg, de bizonyos esetekben közvetett módon még növelhet is annak értékét.

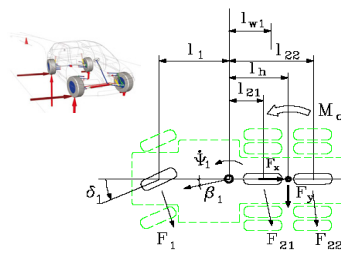

8. ábra A fékszabályzó és a kormány modul kapcsolata

A kormány-beavatkozásnak határt szab annak szélső helyzete, mely után már nem képes jobban elforgatni a kerekeket. Továbbá korlátozó tényező a beavatkozás ideje, valamint annak határfoka. Ugyanis bizonyos kormányzószög felett annyira megnő a gumikopás, és annyira csökken a járműstabilitás mértéke, hogy célszerűbb fékkel korrigálni. További gondot jelent, hogy fékezés közben jelentősen lecsökken, vagy akár meg is szűnhet a gumiabroncsok oldalvezető ereje, így a fék és a kormány egyidejű alkalmazása ESP beavatkozásra nem minden esetben vezet megfelelő eredményhez. Ehhez kell állítani egy olyan szabályzási rendszert, ahol figyeljük a beavatkozás kezdetén az aktuális kormányozási pozíciót, a beavatkozás irányát, és kívánt mértékét, valamint olyan állandó értéket, mint a maximális elkormányzási szög, és ezek függvényében határozza meg a fékezés mértékét. Nyilván a beavatkozás hatásosságának függvényében a fékezés nagyobb prioritással rendelkezik, így a felett az érték felett, ahol a jármű elérte a kritikus stabilitási határt, fékkel avatkozna be, és amikor ez az érték leesik egy nyugodtabb szintre, akkor elvéve a kivezérelt féknyomást, hagyná az addicionális elkormányzással megvalósítani a beavatkozást (Kovács R. at all (2008)).

6. AZ ÁLLAPOTTÉR MODELL

A rendszer logikai alapjául szolgál az egy nyomvonalú modell, mely a 9. ábrán látható. (Esetünkben teherautóról, illetve személyautóról is beszélhetünk, így a hátsó dupla, vagy épp szimpla tengelyrendezés ennek a függvénye.)

9. ábra A bicikli modell (SimPack környezetben)

Célunk meghatározni azokat a fizikai paramétereket, melyek behelyettesítésével a modellünk megfelelő mértékben képes

lekövetni a validációs eredményeket [Pacejka, Hans B. (2002)]. Az állapotér a járműre (1,2):

$$\dot{x} = \begin{bmatrix} \dot{\beta} \\ \dot{\psi} \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} -\frac{c_1 + c_2 + m_1 \cdot V}{m_1 \cdot V} & -1 - \frac{c_1 \cdot l_1 - c_2 \cdot l_2}{m_1 \cdot V^2} \\ \frac{c_2 \cdot l_2 - c_1 \cdot l_1}{J_1} & -\frac{c_1 \cdot l_1^2 - c_2 \cdot l_2^2}{J_1 \cdot V} \end{bmatrix} \begin{bmatrix} \beta \\ \psi \end{bmatrix} + \begin{bmatrix} \frac{c_1}{m_1 \cdot V} \\ \frac{c_1 \cdot l_1}{J_1} \end{bmatrix} \cdot \delta_1 + \begin{bmatrix} 0 \\ \frac{1}{J_1} \end{bmatrix} \cdot M_0 \quad (1)$$

$$y = \begin{bmatrix} \psi \\ \alpha_y \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 0 & 1 \\ -\frac{c_1 + c_2 + m_1 \cdot V}{m_1} & \frac{c_2 \cdot l_2 - c_1 \cdot l_1}{m_1 \cdot V} \end{bmatrix} \begin{bmatrix} \beta \\ \psi \end{bmatrix} + \begin{bmatrix} 0 \\ \frac{c_1}{m_1} \end{bmatrix} \cdot \delta_1 \quad (2)$$

Az előző egyenleteket átrendezve és kifejezve a keresztirányú tényezőket kapjuk a következő összefüggéseket (3,4):

$$c_1 = \frac{J \cdot \ddot{\psi}}{-l_1 \cdot \beta - \frac{l_1^2}{V} \cdot \dot{\psi} + l_1 \cdot \delta} - c_2 \cdot \frac{l_2 \cdot \beta - \frac{l_2^2}{V} \cdot \dot{\psi}}{-l_1 \cdot \beta - \frac{l_1^2}{V} \cdot \dot{\psi} + l_1 \cdot \delta} \quad (3)$$

$$c_2 = \frac{\frac{J \cdot \ddot{\psi}}{l_2 \cdot \beta - \frac{l_2^2}{V} \cdot \dot{\psi}} - \frac{-l_1 \cdot \beta - \frac{l_1^2}{V} \cdot \dot{\psi} + l_1 \cdot \delta}{l_2 \cdot \beta - \frac{l_2^2}{V} \cdot \dot{\psi}} \left(\frac{a_y \cdot m}{-\beta + \frac{l_2}{V} \cdot \dot{\psi}} + \frac{m \cdot V \cdot \beta}{-\beta + \frac{l_2}{V} \cdot \dot{\psi}} \right) - \frac{M_0}{l_2 \cdot \beta - \frac{l_2^2}{V} \cdot \dot{\psi}}}{1 - \frac{(-l_1 \cdot \beta - \frac{l_1^2}{V} \cdot \dot{\psi} + l_1 \cdot \delta) \cdot (-\beta - \frac{l_1}{V} \cdot \dot{\psi} + \delta)}{(l_2 \cdot \beta - \frac{l_2^2}{V} \cdot \dot{\psi}) \cdot (-\beta + \frac{l_2}{V} \cdot \dot{\psi})}} \quad (4)$$

7. JÖVŐBENI TENDENCIÁK

Egyértelműen megállapítható, hogy a jövő az autonóm járművezetésé. Egy mai kocsinak árának csaknem 45%-át már az elektronika teszi ki. Az elektronikus rendszerek irányíthatóak, szabályozhatóak, szükség esetén felül tudják bírni a vezető akaratát, ezzel is a biztonságosabb irányba mozdítva a közlekedést [Palkovics L. (2005)]. A legnagyobb visszahúzó erő a mai autófejlesztés világában a jogi szabályozás, illetve az etikai felelősség kérdése. Az emberek nehezen fogadják el, hogy a közel hibátlanul működő mechatronikai rendszerek helyettük hozzanak döntéseket. Ugyanakkor valós veszélyt is jelent a nehezen megjósolható elektronikai meghibásodások okozta baleset kialakulása. A jövő fékrendszere semmilyen hidraulikus, vagy épp pneumatikus elemet sem fog tartalmazni, még biztonsági (back-up) funkcióként sem. A mechanikus fék szerkezetet elektromotorok működtetik a vezérlőegység jeleinek megfelelően, figyelve a környezetről, a járműről, illetve részben az embertől érkező paraméterek függvényében.

Az úgynevezett Brake-by-Wire rendszerek így, az összetett és önmagát ellenőrző elektronikai egységüknek megfelelően önmagukban megfelelnek majd minden biztonságkritikus rendszerrel szemben támasztott feltételnek.

Hasonló tendencia mondható el az elektromos kormányokkal (Steer-by-Wire) kapcsolatban is, ahol a kormánykerék csupán elektronikus információkat közöl a központi vezérlő egységgel, nincs mechanikus kapcsolat a kormánykerék és a kormányzott kerekek között, megvalósulhat a tengely mindkét kerekére független addicionális elkormányzás, ezzel biztosítva a jármű optimális nyomvonalát.

A teljes Drive-by-Wire rendszer megvalósulásához számtalan olyan lépésnek kell követnie egymást, ami teljes mértékben

tanúbizonyosságot tesz arról, hogy a rendszer helyt tud állni a jövőbeni elvárásokkal szemben, kellően flexibilis a változtatásokra, és biztonságkritikus szempontból a legmegfelelőbb választás jelenti a jelenlegi változattal szemben.

8. KÖVETKEZTETÉSEK

Számolni kell továbbá azzal, hogy a csökkenő kőolajkészletek a fejlesztőket az alternatívák felé sodorják. Így a jelenlegi belső égésű motorral felszerelt hajtásmódot az elektromos hajtás fogja felváltani. A mai hibrid, illetve tüzelőanyag-cellás járművek központi villanymotorja agymotorként fog funkcionálni a járművekben. Ezzel átértékelődik a fékezés, a kormányzás, illetve a felfüggesztés működésének módja. Az agymotorokkal megoldható egyszerre a fékezés, illetve a hajtás folyamata is, a kormányzás és a felfüggesztés elemei kompakt módon, közös egység részeként fognak szerepelni a kerékhez helyezve. A fejlett navigációs eszközök képessé teszik a járművet a többi közlekedési eszközzel történő folyamatos kommunikációra, megvalósulhat a teljes autonóm irányítás.

IRODALOM

- Bosch (2002). *Bosch ESP – Driving Safety Into the Future*, www.bosch.com.
- Daniel Brunnschweiler (2008) *Requirements Engineering and Test Engineering are the backbone of safety critical system development*, Thyssen Krupp Presta.
- Kovács R. at all (2008). *Aktív kormányzással támogatott ESP*, Budapest University of Technology and Economics, Budapest.
- Pacejka, Hans B. (2002). *Tyre and Vehicle Dynamics*, 16-62 oldal, Elsevier Butterworth-Heinemann.
- Palkovics L. (2005). *Intelligens Járműrendszerek*, www.mindentudas.hu, Budapest.
- Palkovics L, Szalay Zs. (2006). *Electronic Stability Program, Gépjármű Elektronika*, Budapest University of Technology and Economics, Budapest.
- Palkovics L, Wahl I. (2006). *Elektromos kormányrendszerek*, Gépjármű Elektronika, Budapest University of Technology and Economics, Budapest.
- Szostak, H.T., Allen, W.R., and Rosenthal, T.J. (1988). *Analytical Modeling of Driver Response in Crash Avoidance Maneuvering Volume II: An Interactive Model for Driver/Vehicle Simulation*, U.S Department of Transportation Report.
- Wallentowitz H. (1999). *Vehicle Dynamics with Adaptive or Semi-Active Suspension Systems: Demands on Hardware and Software*, 437-442 oldal, Electronic Steering and Suspension Systems.